

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2019.gada 23.augustā Nr.1-5/119
Uz 02.08.2019. vēstuli Nr.1-9.3/907

Tieslietu ministrijai
tm.kanceleja@tm.gov.lv

Par Ministru kabineta noteikumu projektu
“Administratīvā pārkāpuma procesā
radušos procesuālo izdevumu segšanas
noteikumi” (VSS-268)

Tiesībsargs ir saņēmis Tieslietu ministrijas 2019.gada 2.augusta lūgumu (reģistrētu 02.08.2019. ar Nr.287) līdz 2019.gada 12.augustam sniegt atzinumu par Ministru kabineta noteikumu projektu “Administratīvā pārkāpuma procesā radušos procesuālo izdevumu segšanas noteikumi” (VSS-268) (turpmāk – noteikumu projekts), kā arī izziņu par atzinumos sniegtajiem iebildumiem.

Tiesībsargs par noteikumu projektu ir izteicis savus iebildumus 2019.gada 18.aprīlī vēstulē Nr.1-8/6. Papildus jau norādītajam vēršama uzmanība uz noteikumu projekta IV nodaļu “Darba samaksa”. No noteikumu projekta anotācijā sniegtās interpretācijas redzams, ka noteikumu projektā paredzētais darba samaksas atlīdzināšanas mehānisms ir attiecināms tikai uz darbiniekiem un šādas tiesības nav paredzētas, piemēram, pašnodarbinātajiem. Šāds viedoklis pamatots ar Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 21.augusta spriedumu lietā Nr.SKA-0314-14.

Tulkojot Administratīvās atbildības likuma 75.panta pirmās daļas 2.punktu ar gramatisko tulkošanas metodi, redzams, ka likumdevējs ir izvēlējis lietot jēdzienu “darba samaksa” - atlīdzība par darbu, kura ietver darba algu un normatīvajos aktos, darba koplīgumā vai darba līgumā noteiktās piemaksas, kā arī prēmijas un jebkuru cita veida atlīdzību saistībā ar darbu, ko nodarbinātajai personai izmaksā darba devējs. Tomēr Latvijā Republikā līdzās nodarbinātības formai, kas balstīta uz darba tiesiskajām attiecībām ar darba devēju, pastāv citas likumīgas un normatīvajos aktos reglamentētas ienākumu gūšanas formas, kādā veidā privātpersonas var gūt ienākumus Latvijā Republikā.

Vērtējot Administratīvās atbildības likuma 75.panta visas daļas to kopsakarībā, redzams, ka tā galvenais mērķis ir pasargāt procesā iesaistītās personas (cietušos, lieciniekus, ekspertus, tulkus) no nepamatotiem finansiālajiem zaudējumiem, kuri tiem radušies sakarā ar pienākumu piedalīties procesuālajās darbībās (liecinieka, eksperta, tulka gadījumā). Savukārt cietušās personas, kura jau tāpat ir cietusi no iespējama viņas

tiesību pārkāpuma, pasargāšana no iespējamiem papildu izdevumiem ir būtiska, lai nepieļautu turpmāku zaudējumu rašanos sakarā ar nepieciešamību aizstāvēt savas likumīgās intereses.

No noteikumu projekta anotācijas redzams, ka tā mērķis ir nodrošināt privātpersonai pēc iespējas ātrāku administratīvā pārkāpuma procesā radušos procesuālo izdevumu atbilstīgu atlīdzinājumu. Tomēr no noteikumu projekta 14. un 15.punktiem redzams, ka to mērķis ir vērsts nevis uz procesā iesaistītās privātpersonas tiesībām saņemt atlīdzību par negūtajiem ienākumiem, bet gan uz darba devēja interešu aizsardzību neciest zaudējumus sakarā ar nodarbināto personu nespēju veikt darba pienākumus darba laikā, kamēr tās ir iesaistītas procesuālās darbībās Administratīvās atbildības likumā noteiktajā kārtībā. Turklāt piebilstams, ka arī šis regulējums attiecībā uz darba samaksas atlīdzināšanu darba ņēmējiem nav pilnīgs, jo nevar tikt attiecināts uz gadījumiem, kad darba ņēmējs veic savus darba pienākumus ārpus ierastā darba laika, piemēram, nakts maiņā, kā rezultātā daļība procesuālajās darbībās dienā pēc vai pirms nakts maiņas liedz darba ņēmējam pilnvērtīgi izmantot tam likumīgi pienākošos atpūtas laiku. Vienlaikus tas nav attiecināms uz personām, kuras procesā ir iesaistītas kā eksperti, bet nepilda savus dienesta pienākumus.

Latvijas Republikas Satversmes 91.pantā ir noteikts, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas. Savukārt Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantā ir skaidri noteikts, ka šajā konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana tiek nodrošināta bez jebkādas diskriminācijas - neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, saistības ar kādu nacionālo minoritāti, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita stāvokļa. Vienlīdzības princips nozīmē, ka vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos izturēšanās ir vienāda, savukārt atšķirīgos apstākļos izturēšanās ir atšķirīga.¹

Tiesībsarga ieskatā, likumdevējs nav vēlējis radīt nepamatotu atšķirīgu attieksmi starp privātpersonām atkarībā no tā, kādu likumīgu nodarbinātības formu tās ir izvēlējušās ienākumu gūšanai, proti, vai kā darba ņēmēji, vai kā pašnodarbinātie, vai pamatojoties uz uzņēmuma līgumu, autora līgumu vai citām likumīgām ienākumu gūšanas formām.² Tas vien, ka privātpersona ir izvēlējusies kādu konkrētu ienākumu gūšanas veidu un nodokļu maksāšanas režīmu, tiesībsarga ieskatā, nevar būt par pamatu tam, lai valsts šīs personas nostādītu labvēlīgākā vai mazāk labvēlīgā situācijā attiecībā uz gūto ienākumu atlīdzināšanu sakarā ar nepieciešamību piedalīties procesuālās darbībās Administratīvās atbildības likumā noteiktajā kārtībā. Pienākums pēc iestādes vai tiesas uzaicinājuma piedalīties procesuālajās darbībās vienādi gulstas uz visām personām neatkarīgi no to ienākumu gūšanas formas. Līdz ar to arī tiesības saņemt atlīdzinājumu uz šī pamata nedrīkst būt atšķirīgas.

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 21.augusta spriedumā lietā SKA-0314-14 paustās atziņas, tiesībsarga ieskatā, ir vērtējamas spriedumā norādīto pieteikuma iesniedzēja individuālo apstākļu kontekstā, bet ne attiecībā uz visu plašo pašnodarbināto personu loku³, tāpēc ir vērtējamas kritiski. Ar

¹ Satversmes tiesas 2003.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr.2003-05-01 28.punkts.

² Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta datiem 2018.gada 3.ceturksnī bija reģistrētas 24710 pašnodarbinātās personas, kuras maksā valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, un to skaitam salīdzinājumā ar iepriekšējiem periodiem ir tendence pieaugt. <https://www.vid.gov.lv/lv/pasnodarbinato-personu-skaitis-2018gada>, skatīts 22.08.2019.

³ Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 11.panta izpratnē - Par fiziskās personas saimniecisko darbību ir uzskatāma jebkura darbība, kas vērsta uz preču ražošanu, darbu izpildi, tirdzniecību un pakalpojumu sniegšanu par

spriedumu ir atstāts spēkā Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 11.novembra spriedums, kurā norādīts, ka pieteikuma iesniedzējs nav spējis pierādīt, kādus tieši darba pienākumus viņš nav varējis veikt sakarā ar procesuālo pienākumu pildīšanu, kā arī nav iesniedzis pierādījumus par negūto ienākumu apmēru. Neskatoties uz kritiku par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 11.novembra sprieduma motivāciju, šim apgabaltiesas atziņām Augstākās tiesas Senāts ir pievienojies.

Vienlaikus tiesībsargs piekrīt Senāta secinājumam, ka pieteicējam kā pašnodarbinātai personai ienākumu aprēķināšanas kārtība atšķiras no darba devējam un darbiniekam noteiktās kārtības. Tomēr šādas kārtības neesamība, tiesībsarga ieskatā, nevar būt pamats tam, lai šādus ienākumus neatlīdzinātu vispār. Gluži pretēji, likumdevējam būtu jāizstrādā tāda negūto ienākumu aprēķināšanas kārtība, kura būtu piemērota pašnodarbināto personu negūto ienākumu apmēra aprēķināšanai. Tiesībsargs uzskata, ka šādā gadījumā būtu samērīgi noteikt pienākumu privātpersonai pašai iesniegt atbilstošus pierādījumus negūto ienākumu apmēra aprēķināšanai, kā arī tam, kādus tieši darba pienākumus persona nevarēja veikt sakarā ar dalību procesuālajās darbībās.

Nemot vērā iepriekš secināto, tiesībsargs rekomendē:

- 1) noteikumu projektā paredzēt vienlīdzīgas negūto ienākumu atlīdzināšanas iespējas ikvienai personai neatkarīgi no tās izvēlētajā nodarbinātības un nodokļu maksāšanas režīma formas;
- 2) nepieciešamības gadījumā virzīt priekšlikumu grozījumu izstrādei Administratīvās atbildības likumā, lai precizētu 75.panta pirmās daļas 2.punktu, paredzot negūto ienākumu atlīdzināšanas iespēju ikvienai personai neatkarīgi no tās izvēlētajā nodarbinātības un nodokļu maksāšanas režīma formas;
- 3) atsaucoties uz tiesībsarga 2019.gada 18.aprīļa vēstulē Nr.1-8/6 konstatēto, virzīt priekšlikumus grozījumu izstrādei Administratīvās atbildības likumā, lai tā 75.panta pirmajā daļā iekļautu punktu par dienas naudas atlīdzināšanu procesā iesaistītajām fiziskajām personām, kuras nepilda dienesta pienākumus;
- 4) pārskatīt Kriminālprocesa likuma 367.panta pirmo daļu un ar to saistīto Ministru kabineta noteikumu normas, kuras reglamentē procesuālo izdevumu segšanas kārtību, lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi pret ikvienu procesā iesaistīto personu neatkarīgi no nodarbinātības formas, kā arī paredzot dienas naudas izmaksas iespēju procesā iesaistītajām privātpersonām, kuras nepilda dienesta pienākumus.

Ar cieņu
Tiesībsarga pilnvarojumā
Pilsonisko un politisko tiesību
nodaļas vadītāja vietniece

G.Bruņeniece

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

atlīdzību. Saimnieciskā darbība ietver arī ar uzņēmuma līguma izpildi saistīto darbību, profesionālo darbību, nekustamā īpašuma apsaimniekošanu, komercaģenta, māklera un individuālā komersanta darbību, kā arī fiziskās personas īpašumā esoša individuālā uzņēmuma (arī zemnieka un zvejnieka saimniecības) darbību.